

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2026-22.17>

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ МАЛЯРСТВА НА СКЛІ ХУДОЖНИКІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

БАЛБУС ТЕТЯНА АНАТОЛІВНА

доцент, заслужений майстер народної творчості України,
доцент кафедри мистецьких дисциплін та методик їх навчання
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка
t_balbus@ukr.net
orcid.org/0000-0003-0045-0629

***Анотація.** У статті актуалізовано регіональний аспект національного виховання особистості майбутнього вчителя-магістра мистецтва, здатної розбудувати українську державність засобами українського мистецтва. Звернена увага на необхідність осмислення регіональних культурно-мистецьких здобутків, яке веде до усвідомлення власної культурної належності та відтворення широкій панорамі національної культури як частки світової духовної спадщини. Авторка зауважує, що особливо актуально ця проблема звучить щодо регіонального аспекту мистецтва у роботі із здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти. З'ясовано, що науково-дослідна робота мистецтв підпорядковувалася прогнозованому результату майбутнього вчителя-магістра, який повинен володіти належним рівнем професійної компетентності, який необхідний для вирішення складних освітніх завдань і проблем під час мистецько-педагогічної діяльності у закладах загальної середньої та позашкільної освіти. Здійснено логіко-системний аналіз ОПП, робочих програм підготовки майбутніх вчителів мистецтва, музичного мистецтва, засобами ІНДЗ визначено провідні імперативи формування професійної компетентностей у майбутніх фахівців засобами малярства на склі художників Західної України.*

За результатами проведення системи ІНДЗ з елементами мікродослідження з'ясовано, що в процесі інтегрованого вивчення мистецьких дисциплін («Мистецьке краєзнавство», «Методика навчання мистецтва у закладах загальної середньої освіти», «Художні стилі та напрями у мистецтві»), майбутні вчителі-магістри мистецтв оволодіють знаннями про художні стилі та напрями в малярстві на склі з історико-мистецьких витоків до сучасності, навчаються аналізувати твори різних видів мистецтва, розвивають навички критичного мислення та педагогічного застосування цих знань. Вони набувають інтегрованих умінь проводити порівняльний аналіз художніх творів, інтегрувати елементи українського мистецтва в зміст уроків, а також утілювати власні методичні розробки, що дозволить їм стати компетентними фахівцями, здатними передавати культурну спадщину та стимулювати творчість учнів.

***Ключові слова:** художні стилі, малярство на склі, мистецтвознавці, культурно-мистецькі здобутки, мистецький почерк, вчитель-магістр мистецтва.*

Постановка проблеми. В умовах реформування мистецької освітньої галузі важливе місце відведено естетичному вихованню, спрямованому на формування компетентної, творчої особистості, здатної розбудувати українську державність засобами українського мистецтва та застосовувати набуті знання у практиці повсякденного життя. Актуалізація регіонального аспекту національного виховання особистості викликана необхідністю реалізації державно-нормативних освітніх документів (Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року) [10].

Цілі Стратегії відповідають принципам формування та шляхам реалізації державної політики, визначеним Законом України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності».

У Концепції художньо-естетичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти зазначено, що розширення меж варіативного компонента загальної мистецької освіти дає змогу педагогічним колективам максимально використовувати етнолокальні культурно-мистецькі особливості, активно застосовувати краєзнавчий підхід до викла-

дання мистецьких дисциплін. Вважаємо, що осмислення регіональних культурно-мистецьких здобутків веде до усвідомлення власної культурної належності та відтворення широкої панорами національної культури як частки світової духовної спадщини. Особливо актуально ця проблема звучить щодо регіонального аспекту мистецтва у роботі із здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти за ОПП Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням малярства на склі в Україні займаються мистецтвознавці, колекціонери та художники, які вивчають народну ікону, переважно Гуцульщини та Покуття. О. Романів-Тріска – дослідниця, кандидат мистецтвознавства, колекціонерка, членкиня Інституту колекціонерства українського мистецтва при НТШ, фахівець із народного малярства на склі та авторка альбому «Народна ікона на склі» (2008) [8]. Відомий львівський збирач та дослідник гуцульсько-покутського іконопису І. Гречко. Художник О. Лозинський досліджував та відтворював техніку давніх майстрів. Вивченням та популяризацією цієї техніки займаються автори праць про волинський наїв (наприклад, дослідження творчості Н. Чубко та Г. Черниш). У публікаціях ХХ ст. знаходимо інформацію В. Свенціцької про осяйні барви «червоних образів» Гуцульщини [9], в альбомному описі кераміки і скла – Ю. Лащук, В. Рожанківський [12], про живопис на склі В. Откович та ін. Івано-франківський майстер Василь Лукань часто звертається до сакральної тематики та образів видатних українських культурних діячів, інтерпретуючи їх крізь призму скляного живопису. Разом з тим, у вітчизняному мистецтві тема малярства на склі досі комплексно не досліджена. Зауважимо, що мистецтво скла у нашій державі комплексно не вивчено, навіть етапи античних поселень Північного Причорномор'я, Кримської Готії та Київської Русі мають низку невирішених питань у мистецтвознавстві, оскільки велика кількість пам'яток у свій час була вилучена державою-агресором до власних музейних зібрань. Упродовж останніх п'ятдесяти років фахівці України почали ретельно досліджу-

вати народні розписи та малярство на склі, що набули активного поширення у вітчизняному мистецькому просторі впродовж останніх двохсот років.

Поняття «художній стиль» розглядається як сукупність формотворчих принципів, художніх засобів та ідейно-естетичних орієнтирів певної епохи. Визначаються відмінності між категоріями «стиль», «манера», «напрямок». Аналізуються методологічні підходи – історико-культурний (Г. Вельфлін, А. Гільдебранд), структурно-семіотичний, феноменологічний. Розглядається становлення українського мистецтвознавства: внесок М. Голубця, Г. Логвина, О. Ріпка, О. Федорука. Підкреслюється педагогічна цінність вивчення стилів для формування естетичного смаку учнів, розвитку міжмистецьких асоціацій та інтеграції знань у шкільному курсі «Мистецтво».

Результативності дослідження даної проблематики на практиці сприяють художники, які працюють за такою технікою, зокрема: О. Кульчицька, В. Петрук, О. Сорохтей, О. Шатківський, М. Сельківська. Разом з тим, часто такі повідомлення носять автобіографічний, ілюстративний характер лише про особистість майстра. Щодо характеристики особливостей стилю, технік виконання малярства на склі художників Західної України є мало дослідженою проблематикою.

Мета статті – провести логіко-системний аналіз ОПП, робочих програм підготовки майбутніх вчителів мистецтва, засобами ІНДЗ дослідити провідні імперативи формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців засобами малярства на склі художників Західної України.

Виклад основного матеріалу. Особливостями ОПП Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) є її практикоорієнтованість, яка виражається в акценті на освітню практичну складову у підготовці вчителя-магістра мистецтва, музичного мистецтва в умовах полімистецького освітнього простору: формування професійних компетентностей засобами інтеграції історико-педагогічних вітчизняних та зарубіжних традицій з опорою на національне регіональне мистецтво [4]. Відповідно до предмету нашого

дослідження виокремимо низку провідних компетентностей, якими має володіти майбутній вчитель-магістр мистецтва (табл. 1).

Важливо зауважити, що випускники ОПП Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) можуть бути працевлаштовані в установах, закладах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України та Міністерству культури України. До них належать заклади середньої й позашкільної освіти різних форм власності, установи післядипломної освіти, а також міжнародні організації, що займаються питаннями загальної мистецької освіти [4]. Такий спектр першого робочого місця майбутнього фахівця образотворчого мистецтва актуалізує звернення до означеної проблематики з регіональним аспектом розвитку.

Зміст освітньо-професійної програми орієнтується на формування у здобувачів ґрунтовних психолого-педагогічних, теоретико-методичних, мистецьких знань, музично-виконавських умінь і навичок необхідних для вирішення складних завдань у галузі загальної середньої освіти (табл. 1).

Малярство на склі (підскляний розпис) – це давня художня техніка, при якій зображення наноситься зі зворотного боку скла, створюючи ефект глибини, яскравості та захищаючи фарбу. Використовують акрилові емалі, вітражні або олійні фарби. Зображення ство-

рюється у дзеркальному відображенні: спочатку промальовуються контури та дрібні деталі, а потім – фон. З інструментів важливі пензлі, контури по склу, розчинник для олійних фарб, засоби для знежирення скла Roetell. Важливі чинники підготовки для підскляного розпису. Перед роботою скло важливо очистити, знежирити (спиртом або миючим засобом) для кращого зчеплення фарби, а фарбу наносити тонкими шарами. Скляна основа надає кольорам особливої глибини, а саме зображення захищене від пошкоджень. Такий вид мистецтва підходить як для створення традиційних народних картин, так і для сучасного декорування інтер'єру.

Логіко-системний аналіз робочих програм дозволяє зауважити, що «Мистецьке краєзнавство» опановують магістранти у тісному взаємозв'язку із навчальними дисциплінами: «Методика навчання мистецтва у закладах загальної середньої освіти», «Художні стилі та напрями у мистецтві». Відповідно до контенту ОК робочих програм зауважимо про інтегральну реалізацію формування професійної компетентності майбутніх вчителів мистецтва, музичного мистецтва при засвоєнні ними програмних результатів навчання. Як бачимо у табл. 2, ПРНЗ реалізовується інтегровано в освітньому процесі під час вивчення трьох дисциплін.

Таблиця 1

**Провідні компетентності майбутнього фахівця ОПП Середня освіта
(Мистецтво. Музичне мистецтво)**

Компетентність	Характеристика
<i>Інтегральна компетентність</i>	Здатність здобувача розв'язувати складні освітні завдання та проблеми у галузі загальної середньої мистецької освіти, що передбачає інноваційну діяльність, проведення науково-педагогічних досліджень сучасних проблем музичної педагогіки та характеризується комплексністю і невизначеністю умов організації освітнього процесу.
<i>Загальна компетентність (ЗК)</i>	ЗК5 Здатність генерувати нові ідеї (креативність), творчо самовиражатися, поважати українську національну культуру та приймати обґрунтовані рішення; усвідомлювати значення національно-культурної самоідентичності.
<i>Фахові компетентності (ФК)</i>	ФК3 Здатність до поглиблення мистецько-педагогічних і психологічних знань, необхідних для навчання мистецтву з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти; розуміння предметної області та професійної діяльності.
	ФК10 Здатність розпізнавати, аналізувати й інтерпретувати основні художні стилі, напрями та течії в історії мистецтва; усвідомлювати їхні культурно-історичні й естетичні особливості; критично осмислювати розвиток мистецьких форм у контексті епохи, визначаючи їхній вплив на сучасне мистецтво.
	ФК13 Здатність критично осмислювати та досліджувати проблеми у галузі педагогіки і методики мистецтва на межі галузей знань, зокрема описувати, аналізувати, оцінювати, публічно презентувати та захищати отримані результати.

Збагачення варіативного компонента освітньої програми надає можливість здобувачам вищої освіти застосовувати краєзнавчо-регіональний підхід, сутність якого полягає в реалізації теоретичних основ музичного виховання й навчання школярів на національних традиціях; розумінні єдності образу і зв'язків його з побутом, працею, історією народу; утвердження у художньо-творчій діяльності школярів уявлень про цю єдність і формування культурно-історичної пам'яті; активне застосування краєзнавчих форм залучення школярів до мистецтва. Навчальна дисципліна «Мистецьке краєзнавство» є актуальною у підготовці учителів-магістрів мистецтва до професійної діяльності [6]. ОК навчальної дисципліни «Методика навчання мистецтва у закладах загальної середньої освіти» прогнозує реалізацію додатково у майбутніх вчителів мистецтва програмні результати навчання (ПРН9, ПРН15). На завершальному етапі вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти має знати основні теоретичні

та практичні аспекти методики музичної та інтегрованої освіти школярів, а також готовий до практичного проведення уроків мистецтва/музичного мистецтва [7]. Метою вивчення вибіркового ОК «Художні стилі та напрями у мистецтві» є формування у здобувачів цілісного уявлення про художні стилі та напрями у світовому і, зокрема, українському мистецтві, розвиток здатності аналізувати стильові особливості творів музичного, образотворчого та сценічного мистецтва, інтегрувати ці знання у професійну діяльність учителя мистецтва в закладах загальної середньої освіти (табл. 2).

За результатами логіко-системного аналізу програми з'ясовано, що ОК навчальної дисципліни сприяє розвитку культурної компетентності майбутніх педагогів, посиленню національної ідентичності через вивчення кращих зразків зарубіжного й українського мистецтва та підготовці до використання міждисциплінарних підходів у освітньому процесі, що є ключовим для формування всебічно розвинутої особистості учнів [5].

Таблиця 2

Інтеграція ОК у розвитку програмних результатів навчання учителів-магістрів мистецтва

«Методика навчання мистецтва у ЗЗСО»	«Мистецьке краєзнавство»	«Художні стилі та напрями у мистецтві»
Програмні результати навчання		
ПРН 3. Розуміє значущість культури і мистецтва для виховання і розвитку особистості учня, керується у своїй діяльності цінностями світової і національної культури, принципами полікультурної толерантності, діалогу і співробітництва.		
	ПРН 5. Розуміє і розрізняє художні стилі та напрями у мистецтві, аналізує й використовує знання в освітньому процесі, забезпечуючи запити та потреби здобувачів загальної середньої освіти, що стосуються різних форм мистецької діяльності.	
ПРН 8. Розуміє, пояснює сутність принципів формування культури відповідного змісту загальної мистецької (музичної) освіти, володіє методичним інструментарієм, формами організації, традиційними і сучасними методами та засобами художньо-творчого розвитку особистості.		
ПРН 9. Моделює зміст уроку мистецтва, вибираючи відповідні методи та засоби навчання учнів; аналізує динаміку особистісного розвитку здобувачів, визначає ефективні шляхи їх мотивації до саморозвитку та спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.		
ПРН 15. Виявляє емоційну чутливість, здатність до рефлексії та ціннісного ставлення до музичних творів різних епох, стилів і жанрів, уміє відтворювати, інтерпретувати, аналізувати й пояснювати їхній ідейний та художньо-образний зміст. Використовує виконавську майстерність під час проведення уроків мистецтва, а також у мистецько-виховній діяльності.		
ПРН 16. Демонструє здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії, критично оцінює особистісно-професійний потенціал, власну педагогічну майстерність, обирає ресурси для професійного розвитку впродовж життя.		

В експериментальному дослідженні перед здобувачами вищої освіти в ІНДЗ ми виокремили такі науково-дослідні завдання: розкрити генезу художніх стилів і напрямів у контексті розвитку українського мистецтва; схарактеризувати стильові ознаки візуальних мистецьких творів; навчити аналізу мистецьких явищ у міждисциплінарному контексті; сформувати вміння відбирати художній матеріал для освітнього процесу; виховати естетичний смак і національну мистецьку свідомість. Нами з'ясовано, що науково-дослідна робота майбутнього вчителя-магістра мистецтв підпорядковувалася прогнозованому результату, він повинен володіти належним рівнем професійної компетентності, який необхідний для вирішення складних освітніх завдань під час мистецько-педагогічної діяльності у закладах загальної середньої та позашкільної освіти.

У стендовій доповіді здобувачки В. Камінської «Генеза розвитку малярства на склі в Україні» була подана загальна інформація про даний вид мистецтва. Зокрема, вона зауважила, що малярство на склі – це унікальна перлина народного мистецтва Західної України, яка переживає сьогодні справжнє відродження. Першими провісниками такого мистецтва у ХІХ ст. були переважно ікони на Буковині, Гуцульщині та Галичині. Сучасні художники перетворили цю техніку на витончене професійне мистецтво, де традиційні сюжети переплітаються з модерном. Особливість цієї техніки («зворотне малярство») полягає в тому, що художник малює на зворотному боці скла. Деталі, які ми бачимо попереду, малюються першими, а тло – останнім. Сьогодні осередком цього виду мистецтва залишається м. Львів, де художники експериментують із кольором, світлом та об'ємом.

Про особливості розвитку малярства на склі в творчості представників Західної України представлено у науковій розвідці Х. Ніколюк, яка проаналізувала характерні риси сучасного стилю малярства на склі. Із наукової розвідки здобувачі вищої освіти дізналися, що в роботі, крім традиційної гуаші та олійних фарб, зараз часто використовують акрил, туш та спеціальні вітражні фарби. Застосовується використання підкладок із фольги (срібної чи золотої), кольорового паперу або текстилю для створення ефекту глибини. Щодо тематики – сучасний період характеризується відходом від суто релігійних тем до побутових сцен, календарних циклів, знаків зодіаку та абстракцій тощо. У творчих групах здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти реалізовували завдання – розкрити генезу художніх стилів майстрів малярства на склі – народного мистецтва Західної України у контексті розвитку української культури та регіонального мистецтва (табл. 3).

Проектне завдання для творчої групи: схарактеризувати стильові ознаки візуальних мистецьких творів на прикладі життя і діяльності творчої школи родини Лозинських. У мультимедійній презентації керівник проекту Я. Кривіцька схарактеризувала стильові ознаки та проаналізувала мистецький почерк батька (Тараса) і сина (Остапа) Лозинських, виокремила спільні та відмінні філософські та мистецькі підходи за компаративним підходом (табл. 4). Члени проектної групи зробили доповнення про творчу школу родини Лозинських. Це ціла епоха в сучасному українському мистецтві. При всій різноманітності творчості виокремили спільні риси стилю Лозинських. В кольоровому вирішенні картин на склі – відмова від «хімічних» яскравих

Таблиця 3

Дослідження відомостей про майстрів малярства на склі – народного мистецтва Західної України

Наталія Курій-Максимів	Оксана Романів-Тріска	Тарас Лозинський
Роботи циклів «Етномандри», «Мандруючі янголи» вирізняються теплим колоритом, використанням золотої фольги як фону та поєднанням народного примітивізму з вишуканою графікою.	Не тільки створює власні полотна на склі, а й глибоко вивчає традиційну українську ікону на склі, зберігаючи автентичну стилістику.	Відомий львівський художник та колекціонер, чії роботи на склі стали класикою сучасного українського мистецтва. Він майстерно відтворював гуцульські мотиви в сучасній обробці.

кольорів на користь природних, землистих пігментів. Контур дуже чіткий, впевнений графічний малюнок, який тримає композицію. Сюжети малярства на склі сакральні: «Різдво», «Юрій Змієборець», «Тайна вечерея», але з авторськими деталями побуту (табл. 4).

У творчості родини Лозинських відчувається філософський зміст, вони перетворюють ікону на об'єкт сучасного інтер'єру, який не втрачає своєї молитовної суті. Вони зробили малярство на склі «модним» і затребуваним серед колекціонерів і довели, що ця техніка – не «сільський примітив», а складна інтелектуальна гра з простором і часом. Тарас Лозинський створив Інститут колекціонерства українських мистецьких пам'яток, а Остап був куратором численних виставок, що допомагало популяризувати скло не як сувенір, а як частину великого мистецтва. Доповненням до колективних (у мікрогрупах) та парних завдань (у діадах), були ІНДЗ здобувачів мистецької спеціальності. Наприклад, завданням для ІНДЗ магістрів – дослідити та надати аналітичну довідку про основні цикли та сюжети творів Остапа Лозинського (табл. 5).

Індивідуальні завдання здобувачів вищої освіти були спрямовані на персоналізоване вивчення тем, таких як аналіз українського романтизму чи модернізму, з метою розвитку творчого мислення, поглиблення теоретичних знань і практичних умінь відповідно до змісту

навчальної дисципліни, професійно-значущих й творчих якостей, здатності до інноваційної діяльності. В обговоренні майбутні фахівці образотворчого мистецтва доповнювали досліджувану проблематику про основні цикли та сюжети творів О. Лозинського. Вони зауважували, що він не просто малював на склі – він перетворив цей жанр на простір для святкування та глибокого проживання віри. Його підхід – це «радісне богослов'я», де святі виглядають близькими та людяними. О. Лозинський – продовжувач традиції, чії роботи часто мають глибокий філософський та релігійний підтекст, виконані у пізнаваному авторському стилі. Загальний філософський висновок дослідження: людина може бути крихкою, але її віра і мистецтво залишаються вічними.

Окремим вектором для мікродослідження майбутнього вчителя-магістра мистецтва було завдання дослідити про стилі і техніки сучасних майстрів малярства на склі в Україні. Результати наукової розвідки були презентовані магістром І. Петручиком у виступі на тему «Елеонора Білінська – сучасна майстриня малярства на склі в Україні». Здобувач дослідив та теоретично обґрунтував тему. У поєднанні зі свідомою національною позицією, в роботі визначено вектор розвитку концепції малярської творчості Е. Білінської, відзначив її глибоке відчуття і любов до української культури (табл. 6). Проаналізовано

Таблиця 4

Творча школа родини Лозинських

Малярство на склі Тараса Лозинського	Малярство на склі Остапа Лозинського
Засновник жанру малярства на склі, фундатор цього напрямку в родині.	Образи Тараса монументальні, незважаючи на крихкість матеріалу.
Надав народній іконі статусу високого інтелектуального мистецтва.	Унікав зайвої декоративності, фокусуючись на силі погляду святих.
Його малярство на склі базувалося на величезній колекції автентичних ікон, яку він збирав роками.	Він часто вставляв свої роботи в масивні дерев'яні рами, що імітували старовинні оклади, створюючи відчуття речі з історією.
Він використовував гуцульську та покутську кольорову гаму: глибокий вохристий, теракотовий, темна зелень і глухе золото.	Остап додав традиції на склі сучасного філософського звучання. Майстерно поєднував гладку поверхню скла з шорсткими підкладками, папером або навіть елементами колажу, що додавало роботам об'єму. У його роботах світло ніби йде зсередини самого скла. Він використовував прозорі шари фарби, щоб досягти ефекту вітража.
<i>Їхній підхід до скла – це не просто копіювання старовини, а глибока рефлексія на візантійську та народну традицію.</i>	

Таблиця 5

Основні цикли та сюжети творів Остапа Лозинського

Різдвяний цикл (Коляда)	Великодній цикл (Страсті та Воскресіння)	Святий Миколай та Юрій Змієборець
Відображений у таких сюжетах, як «Народження Христа», «Поклоніння волхвів», «Втеча в Єгипет». Він часто використовував темне тло, на якому яскраві постаті святих і ангелів виглядають як вікна у світло. Він приділяв увагу зіркам та орнаментам на одязі, які нагадували гуцульські вишиванки. Замість суворого канону — затишок, тепло вертепу та дитяча ширість.	«В'їзд в Єрусалим», «Розп'яття», «Воскресіння». Ці роботи складніші за настроєм, вони поєднують трагізм із надією, Переможцем смерті. Його «Воскресіння» — це завжди вибух світла крізь скло.	Ці святі були найпопулярнішими в народній іконі на склі XIX ст. Його Миколай – це добрий дідусь-опікун, часто оточений квітами. Юрій Змієборець – динамічна композиція, де замість жажливого змія ми бачимо символ подоланого зла, а сам святий виглядає лицарем світла.
Характерні прийоми у святкових циклах		
Використовував насичений червоний фон, який символізував божественну енергію та радість.	Поєднував різні матеріали і техніки; у циклах часто з'являються каліграфічні написи (цитати з літургії або колядок), які стають частиною графічного малюнка.	Додавав під скло золоту або срібну фольгу, що змушувало святкові сюжети «грати» при свічках або змінному освітленні.
Більшість цих робіт та ікон з приватної колекції Остапа були представлені на великій посмертній виставці «Крихкіші за скло» (2024 р.) у Львівському скансені.		

праці мистецтвознавиці, старшого наукового співробітника Інституту народознавства НАН України О. Шпак, у яких представлена творчість майстрині.

Дослідниця зауважує, що майстриня належить до покоління художників, які на хвилі українського національного відродження наприкінці 1980-х – початку 1990-х рр.

Таблиця 6

Елеонора Білінська – сучасна майстриня малярства на склі в Україні

Відомості про майстриню	Актуальність малярського доробку Елеонори Білінської (2019–2024 рр.)	Експозиції на персональних виставках
Народилася у 1962 році у Львові. Закінчила Львівське училище прикладного та декоративного мистецтва ім. І. Труша (нині коледж). Членкиня Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Її роботи часто описують як поетичні, казкові та філософські. Вона не просто копіює народну ікону, а створює авторські сюжети, наповнені світлом, радістю та особливим затишком.	Прочитується вже у назвах її картин: «Я маю незламні крила...», «2020...Все пройде», серія робіт за мотивами Книги Псалмів (2022), серія «Моя країна не впаде на коліна»(2023), «Де би я не був, не забуду свій дім» (присвячується всім переселенцям).	Виставки: Львів (2019), Самбор (2020), Чикаго (2020, 2023, 2026). Виставка «Три міліметри» символізує товщину скла, за якою народжується цілий світ. У березні 2024 року у Львові (Музей етнографії та художнього промислу) відбулася її персональна виставка, яка зібрала багато позитивних відгуків як «терапевтичне» мистецтво, що дарує надію.
Мистецький почерк мисткині		
роботи дуже сонячні та теплі; використовує яскраві, чисті кольори, які завдяки склу набувають особливої глибини та блиску; крім традиційних сакральних мотивів (янголи, святі), у неї багато побутових і фольклорних сюжетів: українські народні свята, музики, закохані пари, диво-птахи та квіти.		
Її творчість – це місток між давньою народною традицією та сучасним професійним мистецтвом.		

активно розвивали малярство на склі. Відзначено звернення майстрині засобами творчого методу до традиційної основи: техніки давніх ікон на склі, народної образності, фольклору. Упродовж 1990-х – початку 2000-х рр. її роботи отримали гарячий відгук і прийняття на виставках в Україні, а також у колі української діаспори США, Канади, поповнили збірки музеїв і приватних колекцій – від США та Канади до Японії та Франції. Вона також відома як художниця моделювання одягу, що відчувається в її роботах на склі через особливу увагу до орнаментики та деталей вбрання персонажів [13]. Малярство на склі у виконанні Е. Білінської – це гра кольору та графіки. «Розширення тематики та виразно індивідуальне трактування сюжетів дозволили сформувавши якісно новий контекст творчості, й водночас зберегти тісний зв'язок з народною традицією та національною культурою», – зазначає О. Шпак [13]. На думку мистецтвознавців, емоційне наповнення робіт, нестримна життєлюбність та оптимізм, енергія яскравих кольорів, декоративність – усе це вирізняє стилістику картин на склі та її мистецький почерк (табл. 6).

Дослідники мистецтва звертають увагу на те, що творча манера художниці позначена особливою фольклорністю образної мови, яка виявляється через змалювання пісенних образів-символів (дівчина-українка, сонце, місяць, вода, церква, хата, дорога, пташка, риба, дерево, рушник...), а також відтворення мотивів орнаменту народного ткацтва та вишивки, писанкового розпису й кераміки. «Глибинний зв'язок з народною традицією і разом з тим – сучасне звучання, очевидно складають концепцію її творчості, яка зумовлює зворотній зв'язок і відгук у серцях глядачів на виставках та вдячних власників малярських робіт» [13]. У відгуках львівських мистецтвознавців про творчість Е. Білінської звучать зворушливі слова про її творчість: захоплення та новизну відкриття, стан творчого натхнення, інтуїцію, які здатні передбачати події майбутнього [12].

Поглиблення знань про традиційні та сучасні технології мистецької освіти й опанування цифрових інструментів для ефектив-

ної мистецько-освітньої діяльності в закладах загальної середньої освіти відбувається шляхом залучення до участі у різноманітних мистецьких фестивалях і творчих конкурсах, майстер-класах, мистецько-наукових проєктах регіонального та міжнародного рівнів й опануванні інноваційними мистецько-педагогічними технологіями.

Висновки. Отже, проведено логіко-системний аналіз ОПП, робочих програм підготовки майбутніх вчителів мистецтва. За результатами проведення системи ІНДЗ з елементами мікродослідження з'ясовано, що у процесі інтегрованого вивчення мистецьких дисциплін («Мистецьке краєзнавство», «Методика навчання мистецтва у закладах загальної середньої освіти», «Художні стилі та напрями у мистецтві»), майбутні вчителі-магістри мистецтв оволодівають знаннями про художні стилі та напрями в малярстві на склі з історико-мистецьких витоків до сучасності, навчаються аналізувати твори різних видів мистецтва, розвивають навички критичного мислення та педагогічного застосування цих знань. Вони набувають інтегрованих умінь проводити порівняльний аналіз художніх творів, інтегрувати елементи українського мистецтва в зміст уроків, а також утілювати власні методичні розробки, що дозволить їм стати компетентними фахівцями, здатними передавати культурну спадщину та стимулювати творчість учнів.

Досліджено провідні імперативи формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців засобами малярства на склі художників Західної України: студентоцентричний підхід до надання майбутнім вчителям-магістрам мистецтв тематики ІНДЗ з врахуванням їх інтересів та здібностей; різновекторність завдань для роботи в проєктних групах, у діадах та індивідуальних проєктах; диференційований підхід до видів самостійних робіт на заняттях і в позаурочний час; вільний вибір форми викладу результату мікродослідження (стендова доповідь, мультимедійна презентація, проєкт, повідомлення з показом техніки і стилів) тощо. З'ясовано, що формування здатності здійснювати нау-

ково-педагогічні дослідження у галузі шкільної мистецької освіти, що передбачає оволодіння методологією наукового пошуку, умінням аналізувати сучасні освітні тенденції, узагальнювати педагогічний досвід, розробляти й упроваджувати інноваційні підходи у практику викладання мистецьких дисциплін,

уміння відбирати художній матеріал для освітнього процесу на першому робочому місці.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у впровадженні результатів дослідження історико-мистецьких витоків у кваліфікаційних роботах майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клименко О., Найдено О. Анастасія Рак – майстер народної картини. *Народна творчість та етнографія*. 1992. № 5–6. С. 54.
2. Особливості українського малярства на склі. *Артклас*. 2008. № 1–2. С. 74–81.
3. Откович В. П. Живопис на склі. *Образотворче мистецтво*. 1988. № 1. С. 17–19.
4. Освітньо-професійна програма середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) (проект) 2026-2027 рр. URL: https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/OPP/Projects/2026-2030/bak/%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%84%D0%9A%D0%A2_%D0%9E%D0%9F%D0%9F%202026-2027.pdf (дата звернення: 20.02.2026)
5. Робоча програма навчальної дисципліни «Художні стилі та напрями у мистецтві» для здобувачів з галузі знань А Освіта спеціальності А4 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво). Кременець, 2025. 20 с. URL: https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/kaf_myst/ac/25-26/rp/OK%20.%20hudozni%20styli%20ta%20napramy%20v%20mystestvi.pdf (дата звернення: 15.03.2026)
6. Робоча програма навчальної дисципліни «Мистецьке краєзнавство» для студентів, які навчаються за спеціальністю А4 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво). Кременець, 2025. 19 с. URL: https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/kaf_myst/ac/25-26/rp/VK%201.%20Mystesjke%20kraeznavstvo.pdf (дата звернення: 13.03.2026)
7. Робоча програма навчальної дисципліни «Методика навчання мистецтва у закладах загальної середньої освіти»: для студентів з галузі знань А Освіта спеціальністю А4 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво). Кременець, 2025. 29 с. URL: https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/kaf_myst/ac/25-26/rp/OK%205.%20Metodyka%20navhanna%20mystestva.pdf (дата звернення: 16.03.2026)
8. Романів-Тріска О. Народна ікона на склі Гуцульщини та Покуття: *альбом* / під ред. М. Станкевича. Львів 2008: Інститут колекціонерства українських мистецьких пам'яток при НТШ, 360 с.
9. Свенціцька В. Осаяні барви «червоних образів» Гуцульщини. *Дзвін*. 1990. № 12. С. 140–146.
10. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року. СХВАЛЕНО постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.03.2026)
11. Тріска О. Богородчанський осередок малярства на склі. *Народознавчі зошити*. 2011. № 4 (100). С. 729–738.
12. Українське народне мистецтво. *Кераміка і скло: альбом* / [упоряд. Ю. П. Лашук, В. Ф. Рожанківський]. Київ: Мистецтво, 1974. Іл. 167, 177.
13. Шпак О. Осередок народного малярства на склі середини – другої половини ХХ століття у селі Річка Міжгірського району Закарпатської області (матеріали польових досліджень автора 2010 року). *Народознавчі зошити*. 2021. № 4 (100). С. 719–728.

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE ART TEACHERS USING THE MEANS OF GLASS PAINTING BY ARTISTS OF WESTERN UKRAINE

BALBUS TATYANA ANATOLIIVNA

Associate Professor, Honored Master of Folk Art of Ukraine,
Associate Professor at the Department of Artistic Disciplines and Methods of Their Teaching
Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy

Abstract. Introduction. In the context of reforming the art education sector, an important place is given to aesthetic education, aimed at forming a competent, creative personality capable of building Ukrainian statehood through the means of Ukrainian art and applying the acquired knowledge in the practice of everyday life. We believe

that understanding regional cultural and artistic achievements leads to an awareness of one's own cultural identity and the reproduction of a broad panorama of national culture as part of the world's spiritual heritage.

Purpose. Formulation of the purpose of the article: to conduct a logical-system analysis of the OPP, work programs for training future art teachers, and to investigate the leading imperatives of the formation of professional competencies in future specialists using the means of painting on glass by artists of Western Ukraine using the INDS.

Methods. logical-system analysis of the OPP and work programs; historical and pedagogical analysis of the source base; micro-research; individual research tasks etc.

Results. According to the results of the INDS system with elements of micro-research, it was found that in the process of integrated study of art disciplines ("Artistic local history", "Methodology of teaching art in secondary education institutions", "Artistic styles and trends in art"), future teachers-masters of arts acquire knowledge about artistic styles and trends in glass painting from historical and artistic origins to the present day, learn to analyze works of various types of art, develop critical thinking skills and pedagogical application of this knowledge.

Originality. The leading imperatives for the formation of professional competencies in future specialists in glass painting by artists of Western Ukraine were studied: a student-centered approach to providing future art teachers with master's degrees in the subject of INDS, taking into account their interests and abilities; multi-vector tasks for work in project groups, in dyads and individual projects; a differentiated approach to types of independent work in classes and after-school hours; free choice of the form of presentation of the results of micro-research (poster report, multimedia presentation, project, report with a demonstration of techniques and styles).

Conclusion. It was found that the formation of the ability to carry out scientific and pedagogical research in the field of school art education, which involves mastering the methodology of scientific research, the ability to analyze modern educational trends, generalize pedagogical experience, develop and implement innovative approaches in the practice of teaching art disciplines, the ability to select artistic material for the educational process at the first workplace.

Key words: artistic styles, glass painting, art historians, cultural and artistic achievements, artistic style, art teacher-master of art.

REFERENCES

1. Klymenko, O., & Naiden, O. (1992). Anastasiia Rak – maister narodnoi kartyny [Anastasia Rak: Master of Folk Painting]. *Narodna tvorchist ta etnohrafia*, 5–6, 54.
2. Osoblyvosti ukrainskoho maliarstva na skli (2008). [Features of Ukrainian Glass Painting]. *Artklas*, 1–2, 74–81.
3. Otkovyh, V. P. (1988). Zhyvopys na skli [Glass Painting]. *Obrazotvorche mystetstvo*, 1, 17–19.
4. Osvitno-profesiina prohrama Serednia osvita (Mystetstvo. Muzychne mystetstvo) (proiekt) 2026-2027 rr. [Educational and Vocational Program for Secondary Education (Art. Musical Art) (draft) 2026–2027.] https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/OPP/Projects/2026-2030/bak/%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%84%D0%9A%D0%A2_%D0%9E%D0%9F%D0%9F%202026-2027.pdf
5. Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Khudozhni styli ta napriamy u mystetstvi» dlia zdobuvachiv z haluzi znan A Osvita spetsialnosti A4 Serednia osvita (Mystetstvo. Muzychne mystetstvo) [Syllabus for the course «Artistic Styles and Trends in Art» for students in the field of knowledge «A Education», specialty A4 Secondary Education (Art. Musical Art)] (2025). https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/kaf_myst/ac/25-26/rp/OK%20.%20hudozhni%20styli%20ta%20napriamy%20v%20mystestvi.pdf
6. Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Mystetske kraieznavstvo» dlia studentiv, yaki navchait'sia za spetsialnistiu A4 Serednia osvita (Mystetstvo. Muzychne mystetstvo) [Syllabus for the course «Local Art History» for students majoring in A4 Secondary Education (Art. Musical Art)] (2025). https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/kaf_myst/ac/25-26/rp/VK%201.%20Mystesjke%20kraieznavstvo.pdf
7. Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Metodyka navchannia mystetstva u zakladakh zahalnoi serednoi osvity»: dlia studentiv z haluzi znan A Osvita spetsialnistiu A4 Serednia osvita (Mystetstvo. Muzychne mystetstvo) [Syllabus for the course «Methods of Teaching Art in General Secondary Education Institutions» in the field of knowledge A Education: for students majoring in A4 Secondary Education (Art. Musical Art)] (2025). https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/kaf_myst/ac/25-26/rp/OK%205.%20Metodyka%20navhanna%20mystestva.pdf
8. Romaniv-Triska, O. (2008). *Narodna ikona na skli Hutsulshchyny ta Pokuttia: albom* [Folk Icons on Glass from Hutsulshchyna and Pokuttia: Album] (M. Stankevych, Ed.). Instytut koleksionerstva ukrainskykh mystetskykh pamiatok pry NTSh.
9. Svientsitska, V. (1990). Osiaini barvy «chervonykh obraziv» Hutsulshchyny [The Radiant Colors of Hutsul Region's «Red Icons»]. *Dzvin*, 12, 140–146.

10. Stratehiia utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti na period do 2030 roku. Skhvaleno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15 hrudnia 2023 r. № 1322 [Strategy for the Affirmation of Ukrainian National and Civic Identity for the Period until 2030. Approved by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1322 of December 15, 2023]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>
11. Triska, O. (2011). Bohorodchanskyi osередok maliarstva na skli [The Bohorodchany Center of Glass Painting]. *Narodoznavchi zoshyty*, 4(100), 729–738.
12. Lashchuk, Yu. P., & Rozhankivskyi, V. F. (1974). Ukrainske narodne mystetstvo. Keramika i sklo: albom [Ukrainian Folk Art. Ceramics and Glass: Album]. *Mystetstvo*.
13. Shpak, O. (2021). Oseredok narodnoho maliarstva na skli seredyny – druhoi polovyny XX stolittia u seli Richka Mizhhirskoho raionu Zakarpatskoi oblasti (materialy polovykh doslidzhen avtora 2010 roku) [A Center of Folk Glass Painting in the Mid-to-Late 20th Century in the Village of Richka, Mizhhiria District, Zakarpattia Oblast (materials from the author's 2010 field research)]. *Narodoznavchi zoshyty*, 4(100), 719–728.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 30.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026